

IDEER

DIKT

REDIGERT AV TOM STALSBERG

tst@dagbladet.no

FOTO: Tom Stalsberg

2 X CAVALLI

For å slappe av
grer jeg håret,
gjort er gjort
jo før jo heller.

Bak flasken
kattens værhaar,
referansene
oppgir jeg i morgen.

Nå ser jeg meg i speilet
og setter på meg hatten,
jeg venter besøk jeg venter
på lyden av dørklokken.

Mørke vakre søvnige øyne ...

Men om kjærlighet
vil jeg ikke snakke,
kjærligheten vil jeg
bare nyte.

**

Og feberen som ikke vil gi seg
fortettes i en gest hevet over
enhver fullbyrdelse.
Og noen ganger
mottar jeg besøk.

PATRIZIA CAVALLI

«DIKTENE MINE VIL IKKE
FORANDRE VERDEN»
GJENDIKTET FRA ITALIENSK
AV TOMMY WATZ
(FRED OVER MINNET)
(FORLAGET OKTOBER 2019)

• I Oktobers gjendiktningsserie innenfor samtidspoesi er diktene utvalgt, redigert og med etterord av forfatter Rune Christiansen.

James Baldwin med
helt andre ord.

DEN HVITE MANN BEVISER GJEN
SINE HANDLINGER AT HAN MÅ VA

djeve

ROMAN BLIR FILM: Borgerrettsforkjemperen og samfunnskritikeren James Baldwin skrev også romaner. Nå er en av dem blitt film. Foto: NTB Scanpix.

NOM
ERE

len

SELV

Borgerrettsforkjemperen og samfunnskritikeren James Baldwin var en pionér i striden mot undertrykkelse av afroamerikanere og seksuelle minoriteter i USA. Men han skrev også romaner, noe som ga ham muligheten til å utforske disse temaene på en mindre konfronterende måte. Nå er en av dem blitt film.

NAVNET TIL JAMES Baldwin (1924-87) fikk for et par år siden fornyet aktualitet i og med Raoul Pecks dokumentarfilm «I Am Not Your Negro» (2016), der regissøren beskriver forfatterens liv gjennom å ta for seg et av hans uferdige manuskripter for å beskrive hans liv og forhold til tre nære venner – som alle ble tatt livet av – nemlig Malcolm X, Martin Luther King Jr. og Medgar Evers.

Her blir Baldwin plassert der de fleste mener han hører hjemme, midt i en skjellsetten politisk kamp, men man bør ikke glemme at han også hadde en høy stjerne innenfor det skjønnlitterære afroamerikanske miljøet.

INNFLYTELSESRIKE FORFATTERE SOM

Langston Hughes, Toni Morrison og Maya Angelou kalte ham alle for en nær venn og stor inspirasjon, og med en slik liste over beundrende bekjensker er det ikke rart at Baldwin holdes fram som en av de aller viktigste stemmene i det 20. århundrets USA.

Hans eget litterære forfatterskap blir imidlertid sjelden løftet fram, noe regissøren Barry Jenkins har villet rette opp, for i disse dager kommer hans filmatisering av romanen «If Beale Street Could Talk» fra 1974. Og – som antydnet ovenfor – her blir vi kjent med en annen side av Baldwin, selv om tematikken er den samme.

FOR TRE ÅR siden høstet regissør Barry Jenkins stor anerkjennelse for den banebrytende filmen «Moonlight», som ble den første med bare sorte skuespillere i hovedrollene til å vinne Oscar, da den hentet hjem pris både for beste film, beste adaptasjon (tilrettelegging av manus) og beste birolle.

Den gikk til Mahershala Ali, som ble den første muslimen noensinne til å bli tildelt den gjeve statuetten for sin innsats på lerretet, men det stopper ikke der, for «Moonlight» ble også den første med LHBT-tematik til å bli kåret til beste film.

OPP IJENNOM HISTORIEN har én etter én av afroamerikanere fått en «first» i de mange forskjellige kategoriene, og Hattie McDaniel, Sidney Poitier, Halle Berry og Steve McQueen er alle legender nettopp av denne grunn.

Men ingen har ennå vunnet for beste film, noe Spike Lee (ingen har vel fortjent den mer?) kan gjøre noe med i år, i og med sin nominasjon for «BlacKkKlansman».

Men hvorfor alle disse navnene? Nettopp fordi deres bedrifter er nedkjempede barrierer, eller «glasstak» om du vil, fordi afroamerikanernes utenforskap i Hollywood tolkes i samme kontekst som ellers i samfunnet, og enhver «first» ses på som et hardt etterlengtet framskritt, en seier i en politisk kamp som bokstavelig talt har kostet blod.

«**IF BEALE STREET** Could Talk» har også fått sine Oscar-nominasjoner, men ikke for beste film. Allikevel er også dette på et vis en «first».

Det er egentlig en ganske konvensjonell romantisk historie om et ungt par i Harlem som finner sammen i kjærlighet etter å ha kjent hverandre siden barndommen, men som så støter på de nærmest forventede problemene da mannen – Fonny – blir fengslet, urettmessig anklaget for voldtekt.

Straks etter finner Tish ut at hun er gravid, og hun tar fatt på en skjebne hun deler med så altfor mange afroamerikanske kvinner: livet som alenemor med barnefaren bak lås og slå.

DE SOM BEST kjenner Baldwin som en kompromissløs deltaker i samfunnsdebatt

AMERIKA

Tekst: FREDRIK GIERTSEN
Skrivent og litteraturviter

ten, aner nok konturene av et sosialt drama og potensialet for enda et harmdirrende innlegg om USAs rasekonflikter, men her ligger det en overraskelse på lur, for denne gangen er hans ærende et helt annet: Tish og Fonny er et vanlig par, deres skjebner er ikke spektakulære.

Det er tydelig at Baldwin har etterstrebet å normalisere afroamerikanske relasjoner, noe Jenkins – som har drømt om å lage denne filmen i årevis – helt klart har forstått. Her vises mer av det hverdagslige – parforhold, storfamilie, boligjakt – på en troverdig og karakteristisk måte, mens samfunnet der ute holdes på en armlengdes avstand.

I DEN SAMTIDEN som beskrives i «Beale Street» – tidlig 1970-tallet – var såret etter drapet på Martin Luther King Jr. fremdeles åpent. Presten King hadde – inspirert av Gandhis metoder i India – utviklet sin strategi for motstand basert på ikkevold og sivil ulydighet, men hadde altså måttet bøte med livet.

Prestesønnen Baldwin, som tidlig mistet sin religiøse tro, hadde øyensynlig en mer uforsonlig innfallsvinkel. I sitt hovedverk «The Fire Next Time» fra 1963 refererer han til noe han har hørt en ung mann si, nemlig at «den hvite mann beviser gjennom sine handlinger at han må være djevelen selv», ord som en nylig løslatt bifigur interessant nok gjentar i filmen, i en nøkkelscene som peker fram mot Fonnys egen arrestasjon.

DETTE GJENSPEILER DE mest grunnleggende strategiske spørsmålene de afroamerikanske aktivistene måtte stille seg selv:

skulle de fortsette å vende det andre kinnet til, i all evighet?

Var kjærligheten den eneste rette vei, eller måtte det av og til hardere lut til? I samme

bok skriver Baldwin: «Det krever stor åndelig styrke å ikke hate den hatefulle hvis fot hviler på nakken din, og en enda mer mirakuløs innsikt og velvilje å ikke lære barnet ditt å hate» (mine oversettelser).

Det er nærliggende å tro at Baldwin selv var preget av denne dobbeltheten, og at han lot den få utløp i de to kreative årene som hans produksjon besto i, nemlig den bundne polemikken og den mer åpne fiksjonen.

HVIS STOR KUNST bør være ambivalent for å få virkelig liv, er det særlig én scene som peker seg ut, nemlig beskrivelsen av forskjellen mellom de sorte og hvite kundene Tish betjener i parfymieriet der hun jobber. Den velklede sorte mannen, som nok bare gikk bort til disken for å få tatt den vakre Tish nærmere i øyensyn, ber henne spraye vareprøven på hånden hans, som han deretter holder opp til ansiktet.

DEN NOE ELDRE hvite mannen ber henne imidlertid spraye hennes egen hånd, som han så griper og fører helt opp til den berører nesen hans, og holder den der. Det er nesten ingen virkelig dramatiske scener i «Beale Street», ingen politivold eller rasistiske slengbemerkninger, men beskrivelsen av hvordan den hvite mannen – i skarp motsetning til den sorte – bryter sosiale normer som han vil, fordi han føler han eier situasjonen, er svært subtil.

Det er tydelig at både forfatteren og regissøren har tenkt mye på hvordan de kan få festet slike nesten usynlige mikroagresjoner i bevisstheten til sitt publikum, men mye tyder på at de har lyktes.